

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ประเทศไทยจัดการศึกษาดังแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเน้นครูมีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สังคมไทยยกย่องครูให้เป็นบุษนิยบุคคล เป็นที่เคารพรักของลูกศิษย์ตลอดจนสังคมทั่วไป สังคมได้คาดหวังว่าครูเป็นผู้กำหนดอนาคตของชาติ กระทรวงศึกษาธิการได้มีการปฏิรูปการศึกษาโดยเฉพาะปฏิรูปครูเป็นหลัก สนับสนุนให้ครูที่จบการศึกษาดำกว่าระดับปริญญาตรีได้มีโอกาสศึกษาต่อ เป็นการส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญา ความรู้ การศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547 : 19) เพื่อให้ครูมีคุณภาพตามมาตรฐานสากลและมาตรฐานวิชาชีพ และจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548 ปัจจุบันสังคมไทยเป็นสังคมใหญ่ จึงมีความซับซ้อนยุ่งยาก การดำรงชีวิตในสังคมเป็นไปด้วยความเห็นแก่ตัวเห็นแก่ประโยชน์ของตนเองต่างคนต่างมุ่งผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลักโดยทำหน้าที่ตามบทบาทของตนเองที่ได้รับ คนที่เข้มแข็งกว่ามีความรู้ความสามารถกว่ามักจะเอาเปรียบคนที่อ่อนแอ มีการเอาัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มีการชิงดีชิงเด่น เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน ทำให้บุคคลเหล่านั้นขาดคุณลักษณะอันสำคัญในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ข้าราชการครูก็หนีไม่พ้นกับค่านิยมเหล่านั้นทำให้ครูหรือผู้บริหารสถานศึกษาตลอดจนครูมืออาชีพขาดคุณธรรมและจริยธรรม (ศักนรินทร์ สุวรรณ โรจน์. 2542 : 63)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้เห็นความสำคัญของการศึกษาโดยเน้นผู้บริหารสถานศึกษาครูบุคลากรในวงการศึกษทั้งหลายและชุมชนทั้งหมดเป็นกัลยาณมิตรที่จะช่วยเหลือ ชักนำส่งเสริมกล่อมเกลานักเรียนมีความรู้ความก้าวหน้า เป็นคนเก่งพร้อมด้วยความดีความงามที่ประสานกลมกลืนกับความสุข สุขความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จึงได้จัดตั้งโรงเรียนวิถีพุทธขึ้น เพื่อให้บุคลากรทางการศึกษานำคุณค่านิยมของพุทธศาสนาเข้าสู่สังคมไทยโดยให้โรงเรียนทำความเข้าใจกับสังคม ทำแผนสู่การปฏิบัติให้มีศีล สมาธิ ปัญญา มีครูและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริงในลักษณะสอนให้รู้ ทำให้อู อยู่ให้เห็น (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547 : 6) โดยการจัดอบรมบุคลากร โดยเฉพาะผู้บริหารทุกคนต้องผ่านการอบรมพัฒนาจิตใจให้วัดเป็นสถานที่ฝึกอบรม เพื่อเน้นให้ผู้บริหารสถานศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและสังคมทั่วไปได้

คุณธรรมและจริยธรรมมีความสำคัญมากผู้บริหารทุกคนทุกระดับจะต้องมี โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อช่วยให้การบริหารงานในสถานศึกษาราบรื่น บรรลุจุดมุ่งหมาย ถ้าผู้บริหารสถานศึกษาขาดคุณธรรมและจริยธรรมจะไม่ใช่เป็นที่ยอมรับของผู้ได้บังคับบัญชา ขาดความศรัทธาในตัวผู้บริหาร การบริหารงานจะต้องยึดกฎระเบียบของทางราชการ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เราสามารถพัฒนาได้ด้วยการศึกษาหาความรู้เพื่อเป็นบันไดสู่ความสำเร็จในชีวิตมีความ มั่นคงในอาชีพ มีความเป็นอยู่ที่สบายกว่าคนอื่น ได้รับการยกย่องนับถือ (อนันตชัย พงศ์สุวรรณ. 2547 : 14) และการบริหารงานผู้บริหารจะต้องมีคุณธรรมในการครองตน คุณธรรมในการครองคน และคุณธรรมในการครองงาน หากผู้บริหารมีความรู้แต่ขาดคุณธรรมย่อมจะไม่ใช่เป็นที่ยอมรับของ เพื่อนร่วมงาน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีคุณธรรม 3 ด้าน กล่าวคือ

1. คุณธรรมและจริยธรรมในการครองตน คือธรรมที่มีอุปการะมาก เป็นโลกบาล และสัพฺปรีตธรรม
2. คุณธรรมและจริยธรรมในการครองคน คือ พรหมวิหารธรรม สังคหวัตถุธรรม และทศพิธราชธรรม
3. คุณธรรมและจริยธรรมในการครองงาน คืออิทธิบาทธรรม ฃรยวาสธรรม จรรยาบรรณครู พฤติกรรมด้านคุณธรรมทั้งสามด้านของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสำคัญต่อ การบริหารงานในสถานศึกษาเป็นอย่างมาก

โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นนอกจากจะเกิด จากตัวครู ตัวนักเรียน วิธีการสอนแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความรู้ความสามารถในการ บริหาร โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้ได้ประโยชน์สูงสุดต่อการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติต่าง ๆ เช่น มีความรู้ความเข้าใจ มี ทักษะ มีคุณธรรม มีจริยธรรมทั้งดงามจะต้องยึดมั่นในระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจริยธรรมของครู (วิริยา ชินวรรณ. 2546 : 174) ปฏิบัติตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและ จรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548

การประพฤติปฏิบัติตนของครู ผู้บริหารสถานศึกษาได้เบี่ยงเบนจากปทัสถานทางสังคม ไปมาก ผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ในปีการศึกษา 2547 – 2548 ได้ถูกชาวบ้าน กรรมการสถานศึกษา ข้าราชการครูด้วยกันเองร้องเรียนผู้บริหาร ในระดับสูง มีการเดินขบวนขับไล่เฉพาะในเขตอำเภอกันทรวิชัยมีมากกว่า 6 สถานศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1. 2548 : 3) ในข้อเรียกร้องอาจมีสาเหตุ แตกต่างกัน แต่มีสาเหตุหนึ่งที่คล้ายกันหรือเหมือนกันคือผู้บริหารสถานศึกษาขาดคุณธรรมและ

จริยธรรมในการบริหารจัดการ มีการประพฤติที่ไม่เป็นไปตามกฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 77 ขัดต่อระเบียบของข้าราชการครูและระเบียบปฏิบัติตามประเพณีที่สังคมตั้งไว้ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 จะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการและลูกจ้างจังหวัดมหาสารคาม (ศูนย์ราชการโสภาอด. 2548 : 1) อีกด้วย

ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ น่าจะนำคำสอน หลักธรรมในทางพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้มีคุณธรรมในการครองตน (พระภิกษุ สุทธิคุณ. [Http://www.dhammadownload.com/Dhamma/kectyre/lecture 50.php](http://www.dhammadownload.com/Dhamma/kectyre/lecture%2050.php). March 8, 2542) ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 จึงต้องการที่จะศึกษาพฤติกรรมเกี่ยวกับคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 ตามความหมายของหมวดธรรมข้อที่ประยุกต์ใช้เป็นพฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารใน 3 ด้าน คือ ด้านการครองตน ด้านการครองคนและด้านการครองงาน ตามความคิดเห็น ของครูผู้สอนและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพราะว่าบุคคลทั้งสองกลุ่มนี้แตกต่างกันคือครูผู้สอนเป็นผู้ได้บังคับบัญชาได้ร่วมทำงานและเห็นพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้บริหารที่แสดงออก ส่วนกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นเป็นบุคคลที่อยู่ในชุมชนและมีโอกาสพบปะกับผู้บริหารสถานศึกษาในเวลาประชุมและนอกเวลาราชการเท่านั้น ผู้ศึกษาค้นคว้าจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านคุณธรรมในการครองตนครองคนและครองงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนและกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานทั้งนี้เพื่อนำข้อเสนอแนะที่ได้นำเสนอสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผน ปรับปรุงพัฒนาทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาคน พัฒนางานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้บูรณาการกรอบแนวคิดตามหมวดธรรมข้อธรรมที่ประยุกต์ใช้เป็นพฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา 3 ด้าน โภธิญาณเถระ (ชาสุภัทโท). (2530 : 4) สรุปได้ดังนี้

1. ด้านคุณธรรมและจริยธรรมในการครองตน
2. ด้านคุณธรรมและจริยธรรมในการครองคน
3. ด้านคุณธรรมและจริยธรรมในการครองงาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านการครองตน ครองคน และครองงาน ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 โดยรวมและรายด้านตามความคิดเห็นของครูผู้สอนและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมคุณธรรมและจริยธรรมในการครองตน ครองคน ครองงาน ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 โดยรวมและรายด้านตามความคิดเห็นของครูผู้สอนและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สมมติฐานการวิจัย

1. พฤติกรรมคุณธรรมและจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีค่าระดับพฤติกรรมคุณธรรมและจริยธรรมโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก
2. พฤติกรรมคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต 1 ตามความคิดเห็น ของครูผู้สอนและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้เห็นภาพรวมของพฤติกรรมคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

2. เป็นข้อเสนอแนะให้กับผู้บริหารสถานศึกษาและผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามหาสารคาม เขต 1 นำผลการวิจัยไปแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ให้กับผู้บริหารสถานศึกษาหรือบุคลากรอื่นในหน่วยงาน ให้เป็นที่พึงพอใจอยู่ในระดับที่ ยอมรับได้ตามมาตรฐานการศึกษาด้านผู้บริหารสถานศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. เนื้อหา

ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาพฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรม การครองตน ครองคนและครองงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1

2. ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่บุคคลซึ่งประกอบไปด้วย ครูผู้สอน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 ปีการศึกษา 2549 จากโรงเรียนทั้งหมด 312 โรงเรียน มีประชากร จำนวนทั้งสิ้น 7,635 คน จำแนกเป็น

2.1 ครูผู้สอน จำนวน 4,467 คน

2.2 กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3,168 คน จากโรงเรียน ทั้งหมด 312 โรงเรียน

3. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ บุคลากร ซึ่งประกอบด้วยครูผู้สอน ในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 จำนวน 354 คนและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 จำนวน 343 คนได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการเปรียบเทียบจำนวนประชากรกับตารางที่เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) (บุญชม ศรีสะอาด, 2543 : 40)

4. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

4.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ตำแหน่งซึ่งประกอบด้วย

4.1.1 ครูผู้สอน

4.1.2 กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 ของครูผู้สอนและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน 3 ด้าน คือ

4.2.1 พฤติกรรมคุณธรรมและจริยธรรมการครองตน

4.2.2 พฤติกรรมคุณธรรมและจริยธรรมการครองคน

4.2.3 พฤติกรรมคุณธรรมและจริยธรรมการครองงาน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. คุณธรรม หมายถึง ความสำนึกดีที่มีอยู่ภายในจิตใจของบุคคลที่แสดงออกด้วยจิตสำนึกโดยมีเป้าหมายในทางที่ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันมีแต่ความยุติธรรม การเสียสละความมีน้ำใจต่อกัน ความเห็นอกเห็นใจกัน รวมทั้งสิ่งที่พึงปรารถนาที่ควรประพฤติ

2. จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติ การกระทำตลอดจนความรู้สึกลึกซึ้งอันถูกต้องดีงามที่ควรประพฤติ ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่ตนเองและบุคคลโดยทั่วไป

3. พฤติกรรม หมายถึง กิริยาอาการที่บุคคลแสดงออก ทั้งด้วยคำพูดหรือการแสดงท่าทางต่าง ๆ

4. พฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแสดงกิริยาอาการออกมาในสิ่งที่พึงปรารถนาจนเป็นนิสัยหรือจนเคยชินเป็นปกติ ดังนี้

4.1 พฤติกรรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านการครองตน หมายถึง การกระทำท่าทีที่แสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 ที่แสดงออกมาให้ผู้ร่วมงานสามารถสังเกตเห็นได้ในเรื่องของกิริยา ท่าทาง วัตถุประสงค์จากการสังเกตพฤติกรรม

4.2 พฤติกรรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านการครองคน หมายถึง การกระทำรวมถึงท่าทีที่ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 แสดงปฏิสัมพันธ์ต่อผู้ร่วมงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความพึงพอใจ ซึ่งวัดได้จากการสังเกตพฤติกรรม

4.3 พฤติกรรมคุณธรรมและจริยธรรมด้านการครองงาน หมายถึง การกระทำ รวมถึงท่าทีที่ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 แสดงออกมา เพื่อให้ผู้ร่วมงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

5. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียนที่ปฏิบัติหน้าที่ผู้อำนวยการสถานศึกษา รวมทั้งรองผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 ปีการศึกษา 2549

6. ครูผู้สอน หมายถึง ครูปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ปีการศึกษา 2549

7. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1

8. กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง องค์คณะบุคคลที่ทำงานร่วมกับสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการศึกษาด้วยตนเองได้ตามกรอบที่กฎหมายกำหนด ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์ และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้บริหารสถานศึกษา

9. เขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 หมายถึง หน่วยงานทางการศึกษาที่รวบรวมสถานศึกษาที่จัดการศึกษาตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองมหาสารคาม อำเภอกันทรวิชัย อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอแกลง อำเภอเชียงยืน อำเภอกุฉินารายณ์ และกิ่งอำเภอชื่นชม